



Relationen mellan varg (*Canis lupus*) och människa - Genom historien och i nutid

*The relationship between wolf (*Canis lupus*) and man -
Throughout history until present time*

**Isabel Dahlgren, Nicole Dahlman,
Elin Svanström, Elin Svensson**



**Sveriges Lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och Djurskyddsprogrammet**

Skara 2008

Studentarbete 182

***Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme***

Student report 182

ISSN 1652-280X

**Relationen mellan varg (*Canis lupus*) och människa -
Genom historien och i nutid**

*The relationship between wolf (*Canis lupus*) and man -
Throughout history until present time*

Isabel Dahlgren, Nicole Dahlman, Elin Svanström & Elin Svensson

Projektarbete, 6 hp, etologi- och djurskyddsprogrammet

Handledare: Jenny Loberg
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
Box 234, 532 23 Skara

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	4
2. Abstract	4
3. Syfte	5
4. Bakgrund	5
4.1. Vargens evolution	5
4.2. Varghatet i Sverige och dess ursprung	5
4.3. Den svenska vargstammens historia	7
4.4. Varggenetik	8
4.5. Vargangrepp – Statistik	9
4.5.1. Hur går vargangrepp till?	9
4.5.1.1. Jaktsätt	9
4.5.1.2. Angrepp på hund – varför?	10
4.6. Hur undviks vargangrepp?	10
4.6.1. På hundar	10
4.6.2. På boskap	11
4.6.2.1. Boskapsvaktande hundar	11
4.6.2.2. Stängsel	11
4.7. Svenskarnas inställning till varg	12
4.7.1. Olika sätt att öka acceptansen för varg	12
4.7.2. Vargarnas rädsla för människor	13
4.8. Vargen i andra länder	13
4.8.1. Varg världen över	13
4.8.2. Varg i Europa	13
5. Syntes	15
6. Referenser	17

1. Sammanfattning

Rovdjursfrågan i Sverige är en stor, het debatt och vi har valt att koncentrera oss på vargen. Det finns många olika åsikter om vargens vara eller icke vara i den svenska naturen och i detta arbete tar vi bl.a. upp några orsaker till de olika åsikterna.

Vargen är ett väldigt skyggt djur som under naturliga förhållanden inte gärna närmar sig människor. Trots detta har den fått ett oförtjänt dåligt rykte. I detta arbete tar vi upp lite om vargens evolution och uppkomsten av historier och myter kring vargen, eftersom dessa ligger till grund för mycket av den rädsla som idag finns för dessa djur.

Vi har valt att fokusera på den skandinaviska vargstammen och vad det finns för problem med denna, men även vad det finns för möjliga lösningar. För att få lite vidare perspektiv om vargen i stort har vi även tagit upp fakta om vargen i resten av världen.

Vargen kom till Skandinavien efter den senaste istiden som slutade för ca 10 000 år sedan. Antalet individer har under årens lopp gått upp och ner till följd av bl.a. människans förföljelse. Forskning har visat att den nuvarande skandinaviska vargpopulationen härstammar från de finsk-ryska vargarna och inte är besläktad med de svenska djurparksdjuren.

2. Abstract

The issue of the predators' right to exist in Sweden is a big and heated discussion and we have chosen to concentrate on the wolf. The opinions about the wolf's right to exist in the Swedish nature differ, and in this essay we, among other things, bring up some background to these opinions.

The wolf is a very shy animal and does not, under natural circumstances, seek human contact. Despite this, it has been given an undeserved bad reputation. In this essay we write about the evolution of the wolf and the origin of the stories and myths about the wolf, since much people's fear of this animal today is based on these.

We have chosen to concentrate on the Scandinavian wolf strain and its problems, but we also mention some possible solutions. To get a wider perspective of the wolf in general, we also bring up some facts about the wolf in the rest of the world.

The wolf came to Scandinavia after the last ice age, which ended approximately 10 000 years ago. The population has fluctuated during the years, and one of the consequences is the persecution of the wolf by man. Research show that the present Scandinavian wolf strain is descended from Finnish-Russian wolves and is not related to the animals in the zoological parks.

3. Syfte

Vårt syfte med detta arbete är att ta reda på vad som kan ligga bakom varghatet i Sverige och vilka åtgärder som kan tas. Vi vill även belysa inavelsproblemen i dagens skandinaviska vargstam.

4. Bakgrund

4.1 Vargens evolution

För mellan 50 och 60 miljoner år sedan fanns på jorden flera olika arter av rovdjur (Melin, 1992). Melin skriver att dessa arter nu är utdöda, men att deras existens kunnat påvisas genom fossil och skelettfynd. En av dessa rovdjursarter var *Miacis*, som var ett litet mårdliknande djur med långsträckt kropp, lång svans och korta ben (Larsson, 1988). Enligt Larsson hörde detta djur till släktet *Miacidae*, varifrån med stor sannolikhet, alla dagens rovdjursfamiljer utvecklats. Vargen tillhör hunddjuren, vars förfäder, *Cynodictis*, levde för ca 40 miljoner år sedan (Melin, 1992). Enligt Melin hade detta djur samma slags tänder som nutidens varg, men en kropp som var mer långsträckt. Efter ytterligare några miljoner år uppstod förgreningar av *Cynodictis* och en av dessa, *Tommarctus*, varifrån dagens vilda hundar har utvecklats, var väldigt lik dagens varg (Melin, 1992). Melin skriver att den skiljde sig från sina förfäder genom att ha kortare svans, längre ben och färre tår. Under en tidsperiod i utvecklingen fanns en jättevarg, *Canis dirius*, som var mycket större än något nutida hunddjur och jagade stora gräsätare som t ex jätdebison, jättekamel och jättehjort (Larsson, 1988). Den dog ut samtidigt som de stora gräsätarna och det var ur en annan förgrening av *Cynodictis* som vår tids varg har utvecklats (Melin, 1992). För 1-2 miljoner år sedan uppstod en varg som hade så gott som samma levnadssätt och utseende som dagens vargar (Larsson, 1988). Enligt Larsson anses hunddjuren ha utvecklats på den nordamerikanska kontinenten och att de därifrån emigrerat till Sydamerika och Gamla världen via den landbrygga som då fanns vid Berings sund.

Vargen har utvecklats parallellt med de stora växtätarna, vilket betyder att då växtätarna blev större och mer lättroliga, blev även vargarna större och snabbare (Larsson, 1988). Enligt Larsson är det denna samevolution som ligger till grund för att vargen började jaga i flock, vilket gav dem möjlighet att jaga djur som var 10-15 gånger så stora som de själva.

4.2 Varghatet i Sverige och dess ursprung

Det djur som nämns oftast och som väcker mest känslor i rovdjursdebatten är vargen (Burman, 2001). Bakom rädslan och hatet mot varg kan det finnas flera orsaker, det kan dels vara inlärt, dels en medfödd rädsla för rovdjur, men även en produkt av fantasier och inbillning (Oldhammer, 2004). Oldhammer säger även att det enda som kan bota denna rädsla är information.

Vargen har genom historien varit en symbol för ondska, och det har ofta berättats om dess blodtörstighet och listighet (Burman, 2001). Redan 500 år f.Kr skrev den grekiske fabeldiktaren Aisopos om sluga och ondsinta vargar i sina fabler (Rovdjurscentret De 5

Stora, 2007). Enligt Rovdjurscentret har man i skrifter från den katolska kyrkan på 1200-talet kunnat läsa om vargen som "ett djävulens redskap, satt på jorden som Guds straff för människans synder". En av anledningarna till att vargen blivit en symbol för ondskan kan ha varit vargflockens välutvecklade jaktsystem, som bygger på förmågan att kommunicera och samarbeta, men även på igenkänning av de olika individerna i flocken (Melin, 1992). Melin skriver att man förr i världen trodde att djävulen låg bakom detta organiserade samarbete i vargflocken. Enligt Melin kan man även i fornnordisk mytologi hitta berättelser om vargen, som t.ex. i Eddan där det står skrivet om "Skoll, Hate och Månegarm", tre jätteulvar som var dödens tjänare som fick makt att sluka sol och måne. I de fornnordiska sagorna finns även berättat om en varg som var son till guden Loke (Melin, 1992). Melin skriver att denna ulv, vid namn Fenris, var en symbol för ondskan och ragnarök, världens undergång. Det anses att de fornnordiska sagorna blivit påverkade av de första kristnas syn på vargen, att den var en djävul som hotade de oskuldsfulla lammen (Oldhammer, 2004).

Det är inte så svårt att förstå varför vargen var hatad förr, eftersom de som var fattiga och fick sina tamdjur dödade av varg inte kunde få social eller ekonomisk hjälp (Oldhammer, 2004). Oldhammer skriver även att rädslan för vargen oftast inte bygger på egna erfarenheter eller närkontakt med djuret, utan istället är grundad på historier som är mer eller mindre sanna.

Även ordet varg, visar vad man genom tiderna haft för känslor gentemot detta djur eftersom det på medeltidssvenska betydde "våldsverkare" (Rovdjurscentret De 5 Stora, 2007). Enligt rovdjurscentret var djurets fornnordiska namn "ulv", men man använde sig senare av det så kallade noa-namnet "varg", eftersom man trodde att ulven skulle uppenbara sig om man nämnde dess riktiga namn. Så småningom vågade man inte använda sig av ordet varg heller och den började kallas "Tasse", "Gråben" eller "Den gråe" (Rovdjurscentret De 5 Stora, 2007).

Man har i svenska kyrkböcker från tidigt 1700-tal hittat enstaka uppgifter om människor som tagits av varg (Rovdjurscentret De 5 Stora, 2007). Rovdjurscentret skriver dock att det kan diskuteras om dessa uppgifter är tillförlitliga eller inte, eftersom det i dessa kyrkböcker även står att människor blivit tagna av troll. Senast en varg dödade en människa i Sverige var år 1820-1821 i Gysinge vid gränsen mellan Dalarna och Gästrikland (Oldhammer, 2004). I Oldhammers bok står det att händelserna kring Gysingevargen är väl dokumenterade eftersom vargen fångats år 1817, då den var valp, och därefter växt upp i fångenskap hos människorna, tills den antingen släpptes ut eller rymde. Oldhammer skriver även att det som hände var att denne varg under tre månader angrep 31 människor, varav 12 dog och att merparten av dessa var barn mellan 3,5 och 15 år. Anledningen till Gysingevargens attack mot människorna var antagligen att den på grund av sin uppväxt hade präglats på människor och att den förmodligen hade svårt för att jaga vilt (Burman, 2001). År 2001 gjordes en stor internationell undersökning i syfte att reda ut hur vanligt det är att människor dödas av varg (Svenska Rovdjursföreningen, 2007). Enligt Svenska Rovdjursföreningen visade denna undersökning att 4 människor under de senaste 50 åren blivit dödade av icke rabieessmittade vargar i Europa och att alla dessa fall hände i Spanien, i ett område med dålig tillgång på vilda bytesdjur. Det finns en minimal risk att bli attackerad av varg (Svenska Rovdjursföreningen, 2007). Enligt Svenska rovdjursföreningen har avsevärt fler hundar dödat människor i Sverige under de senaste 50 åren, än vad vargar gjort under samma tid i Europa.

Barn har genom många generationer fått en bild av vargen som ett lömskt och slugt djur genom sagor som ”Rödluvan och vargen” och ”De tre små grisarna”, och även barnen i dagens samhälle ges denna bild genom serietidningen ”Bamse” och Walt Disneys ”Lilla stygga vargen” (Rovdjurscentret De 5 Stora, 2007). I ”Bamse” har dock vargen blivit snällare med åren och i ”Lilla stygga vargen” är Lilla vargen god, medan Stora stygga vargen är ond (Rovdjurscentret De 5 Stora, 2007).

4.3 Den svenska vargstammens historia

Vargen invandrade till Sverige efter den senaste istiden för ca 10 000 år sedan och fanns alltså här före människan (Svenska Naturskyddsföreningen, 2007). De forntida folken som levde av jakt kände vördnad inför vargen som den skicklige jägaren och denna respekt finns ännu kvar hos flera naturfolk såsom Nordamerikas indianer och inuiterna i Alaska (Larsson, 1988). Med bondesamhällets utveckling så förändrades synen på vargen till att den var en elak, glupsk och farlig varelse (Svenska Naturskyddsföreningen, 2007). Genom hela den svenska historien har människans relation till vargen varit kantad av konflikter, främst på grund av att vargen tar tamdjur som får, hundar och renar men även för att den konkurrerar med människan om det jaktbara viltet, exempelvis rådjur och älg (Svenska Jägareförbundet, 2007). En annan tänkbar orsak till den problemfyllda relationen mellan människa och varg är att många människor var rädda för vargen då den utgjorde ett potentiellt hot mot dem (Svenska Jägareförbundet, 2007).

Man kan konstatera att vargens nedgång och nuvarande status mer än något annat har orsakats av människans förföljelse (Svenska Jägareförbundet, 2007). I mitten av 1800-talet var vargen fortfarande talrik i Sverige, även i de södra och mellersta delarna av landet (Larsson, 1988). Men vargstammen minskade kraftigt till följd av intensiv förföljelse och i början av 1900-talet fanns det knappt några vargar kvar (Flagstad et al., 2003). Stammen reducerades så att det återstod färre än tjugo djur vid 1940-talets början, dock så skedde en liten återhämtning efter andra världskrigets slut men sedan minskade vargarnas antal återigen kraftigt (Svenska Jägareförbundet, 2007) ända tills fridlysningen 1966 då vargen var i det närmaste utdöd i Sverige och över hela den skandinaviska halvön (Flagstad et al., 2003). I Norge fridlystes vargen år 1973 (Naturvårdsverket, 2003).

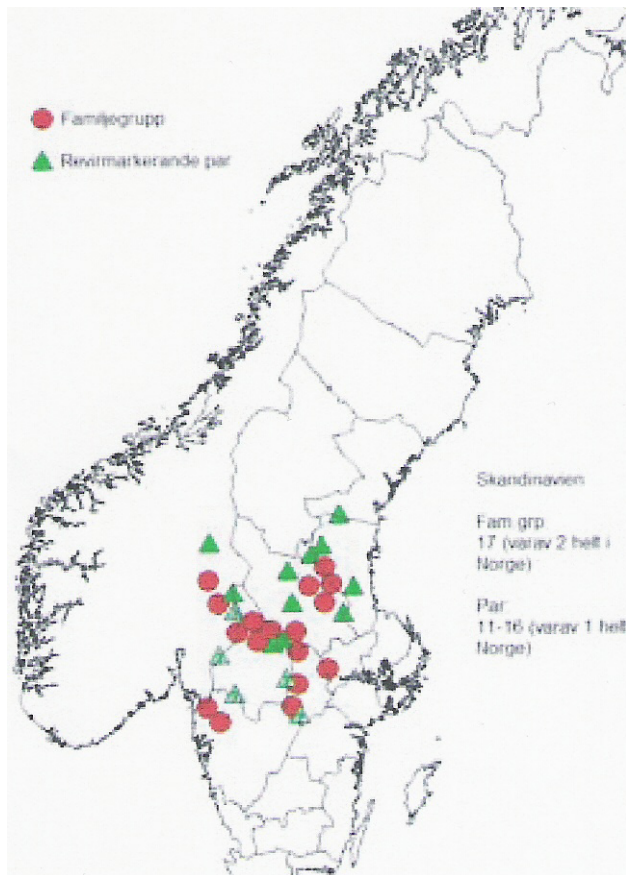
I slutet av 1970-talet rapporterades att vargar vandrat över till Sverige från Finland, dessa försvann dock inom några år och området där de dök upp var helt tomt på vargar efter 1981 (Ellegren et al., 2006).

Ett invandrande par fick en kull valpar i Värmland år 1983 (Vilà et al., 2002). Detta vargpar fick upp vargantalet i Sverige till cirka 10 vargar, detta höll i sig ända till 1990-talet (Vilà et al., 2002).

1991 vandrade en ensam hane in i Sverige och tack vare den nya genetiska variationen började vargpopulationen öka (Liberg et al., 2005).

Dessa uppgifter visar att dagens svenska vargpopulation endast härstammar från tre individer (Skandulv, 2007). Under vintersäsongen 2006-2007 beräknades den svenska vargstammen bestå av 98-121 individer (Wabakken et al., 2007). Enligt Viltskadecentrets preliminär rapport (2007) skedde 13 föryngringar i Sverige år 2006. År 2001 fastställde

riksdagen ett etappmål för varg i Sverige på 20 föryngringar per år, detta motsvarar ungefär en vargstam på 200 individer (Franzén, 2006).



Figur 1. Familjegrupper av varg och revirmarkerande par i Sverige och Norge vintern 2006/2007. Sveriges regering, 2007. Rovdjursutredningen.

4.4 Varggenetik

Nu har genetisk forskning visat att dagens skandinaviska vargar har sitt ursprung i den finsk-ryska vargpopulationen (Linnell et al., 2005). Forskarna kan även visa att inga vargar från skandinaviska djurparker har ingått eller ingår i vår nuvarande vilda skandinaviska vargstam, som det tidigare spekulerats om. Den skandinaviska vargstammen är anmärkningsvärt högt inavlad och har i genomsnitt en högre inavelskoefficient än avkomman från en ren syskonparning (Skandulv, 2007). Inavel kan på lång sikt utrota stammen bl.a. genom att frekvensen för medfödda missbildningar ökar och motståndskraften mot sjukdomar minskar (Skandulv, 2007). En undersökning har visat att i varje generation är det de mest heterozygota individerna som har störst fortplantningsframgång (Bensch et al., 2006). De allvarligaste hoten för den skandinaviska vargstammens överlevnad är inavelseffekterna och den illegala jakten (Skandulv, 2007). Om den skandinaviska vargstammen ska överleva på sikt måste det komma in nya gener i populationen (Liberg et al., 2005). Det är väldigt svårt för de finsk-ryska vargarna att ta sig hela vägen ner till Mellanskandinavien (Naturvårdsverket, 2003). Detta p.g.a. att den

svenska rovdjurspolitiken endast ger begränsade möjligheter för varg att förekomma i renkötselområdena. Forskarna menar att minst två vargar vart femte år skulle räcka även om stammen skulle begränsas till 200 djur (Skandulv, 2007). De menar även att om vargstammen skulle ha en chans att överleva utan nya gener så måste ett mycket större antal djur tillåtas, minst tusen, men man kan då fortfarande få problem med stammens livskraft.

4.5 Vargangrepp – statistik

Enligt Viltskadecentrets statistik över rovdjursangrepp på tamdjur under år 2006 blev 183 tamdjur angripna av varg i Sverige, statistiken inkluderar ej hundar. Av dessa blev 140 stycken dödade, 138 får och två nötkreatur (Viltskadecenter, 2006). Enligt statistiken betalades 317 000 kronor ut som ersättning för skador på tamdjur orsakade av varg, detta var 43 % av den totala ersättningen för rovdjursskador.

I Viltskadecentrets statistik för år 2006 tas även rovdjursangrepp på hundar upp. Enligt den betalades det ut 201 000 kronor i ersättning för angrepp av vargar och detta var 75 % av den totala ersättningen. Under 2006 angreps 25 hundar av varg varav 16 stycken blev dödade (Viltskadecenter, 2006).

Under tidsperioden 1997-2005 blev 103 hundar angripna av varg, 80 % av dessa angrepp skedde då hundarna var ute på jakt (Viltskadecenter, 2007).

4.5.1 Hur går vargangrepp till?

4.5.1.1. Jaktsätt

I Sverige är vargens huvudföda älg (*Alces alces*) och rådjur (*Capreolus capreolus*) (Boman et al., 2003) och en varg kan vid ett enda tillfälle äta upp till 10 kilo kött (Viltskadecenter, 2007). Ofta är det bara ett par av vargarna i en flock som jagar, dessa använder sig av en förföljelsejakt, som ofta kombineras med en smygattack (Franzén, 2006). En vargjakt pågår uppskattningsvis i cirka 1-2 kilometer och den blir sällan längre än 5 kilometer lång, genomsnittstiden brukar vara ungefär 1-3 minuter men kan i vissa fall sträcka sig upp till 10 minuter (Sand et al., 2006). Mindre djur dödas ofta med ett bett över ryggen, de större djuren som till exempel älg dödas oftast av bett mot strupen men har också ofta bett mot bakben och mule (Viltskadecenter, 2007).

När ett tamdjur misstänks ha dödats av ett rovdjur åker en besiktningsman ut för att besiktiga djuret (Viltskadecenter, 2007). Tamdjur dödade av hund visar liknande skador som de som är dödade av varg, den enda skillnaden är att hundar ofta inte klarar av att döda djuret lika snabbt och bitskador på djurets bakdel är mer förekommande (Viltskadecenter, 7 dec 2007).

4.5.1.2. Angrepp på hund – Varför?

Det finns olika förklaringar till varför vargar attackerar hundar. De flesta attacker som skett i Sverige har antagligen berott på att vargen ser hunden som en konkurrent och

artfrände (Karlsson & Jaxgård, 2004). Mellan år 1997 och 2005 angreps 103 hundar av vargar, av dessa blev endast 13 uppätta trots att vargen vid de flesta tillfällen haft gott om tid att äta av den dödade hunden (Viltskadecenter, 2007). Den 26 aug – 4 sep 2007 bekräftades totalt nio angrepp på hund i Sverige, varav sju med dödlig utgång för hunden (Infobrev Skandulv, 2007).

Det finns också andra indikationer på att vargattacker skett på grund av att vargen sett hunden som en inkräktande artfrände, i flera fall har vargen själv aktivt sökt upp hunden innan en attack, vid andra tillfällen har det varit hunden som sökt upp vargen (Viltskadecenter, 2007).

4.6. Hur undviks vargangrepp?

4.6.1. På hundar

Synen på våra hundar har förändrats och jaktsättet med lösdrivande hund är relativt nytt, därför har de förebyggande åtgärderna för att skydda tamhunden mot vargangrepp inte hunnit utvecklas så att man kommit fram till vad som fungerar bäst (Viltskadecenter, 2007).

Viltskadecentret (2007) nämner i häftet ”Rovdjur och hundar” olika metoder för att skydda hundarna från vargangrepp. De nämner att det inte finns någon lösning som är 100 % säker men att det finns flera olika metoder som man som hundägare kan använda sig av för att skydda sin hund. Ett relativt billigt sätt är att använda sig av hundpingla, pinglans ljud verkar avskräckande för vargen då det lätt sammankopplas med människan (Viltskadecenter, 2007). Användningen av pinglan är än så länge inte tillräckligt beprövad för att man ska kunna veta exakt vilken effekt det har men den har hittills varit effektiv då inga hundar med pingla blivit attackerade (Viltskadecenter, 2007). En annan metod är användandet av elväst som avger en stöt om hunden blir biten (Viltskadecenter, 2007).

Som vi nämnt tidigare är en orsak till många vargattacker på hund att hunden själv aktivt söker upp vargen. Denna risk kan man reducera genom att innan jakt träna hunden att inte följa vargspår och att undvika vargmöten (Viltskadecenter, 2007).

Om man är medveten om att man ska ut och jaga i ett vargrevir är det bra om man vet var i reviret vargarna befinner sig. Innan man beger sig ut i skogen kan man söka efter olika spår av varg och genom att hålla kontakt med andra jägare lokalisera ungefär var i reviret vargen är aktiv för tillfället och undvika dessa ställen (Viltskadecenter, 2007).

4.6.2. På boskap

4.6.2.1. Boskapsvaktande hundar

Boskapsvaktande hundar har inte varit särskilt vanligt i Sverige men det är något som man använt sig av mycket i andra länder på många olika kontinenter (Viltskadecenter, 2006). Enligt Viltskadecentret har flera länder utvecklat sina egna raser som lämpar sig för detta

En boskapsvaktande hund växer upp och lever året om i en flock med tamdjur som den blir starkt bunden till (Viltskadecenter, 2006). Den boskapsvaktande hunden vaktar inte bara flocken genom att angripa eventuella angripare utan den ska även förebygga eventuella attacker genom att markera sitt revir och visa sin närvaro (Viltskadecenter, 2006). För det mesta skrämmer hunden iväg främmande rovdjur innan det hunnit bli en attack men i sällsynta fall kan en närstrid uppstå (Viltskadecenter, 2006). Användandet av hundar som boskapsvaktare har visat sig vara väldigt effektivt, dock brukar inte vinsterna av räddad boskap väga upp till kostnaden av hållandet av hunden (Viltskadecenter, 2006).

Uppfostran av en blivande boskapsvaktare är väldigt viktig, hunden ska inte vara aggressiv mot människor utan visa respekt men utan att vara för social, banden ska alltid vara starkast till tamdjuren (Viltskadecenter, 2006). Det är ett stort ansvar och kräver stort kunnande att ha en boskapsvaktande hund men av de fåtal personer som ännu hunnit testa detta i Sverige är många mycket nöjda och tycker att fördelarna överväger nackdelarna (Viltskadecenter, 2006).

4.6.2.2. Stängsel

Det enklaste sättet att hålla rovdjuren borta från tamdjuren är att ha dem inhägnade. Enligt Viltskadecentrets statistik i informationsbladet "Vilka stängsel är bäst mot varg?" (2007) löper djur på fäbodsbete utan stängsel mycket större risk att bli angripna av varg är inhägnade djur. Statistiken visar också att djuren blir bättre skyddade ju fler stängseltrådar som är uppsatta.

De två stängsel som visat sig vara mest effektiva består antingen av ett fyra- eller femtrådigt elstängsel eller av ett färnät med två el-trådar (Karlsson et al., 2007). Dessa två kallas rovdjursavvisande stängsel och länsstyrelsen har betalat ut bidrag för att bygga dem (Karlsson et al., 2007). De rovdjursavvisande stängslen har enligt Viltskadecentrets statistik år 2007 visat sig vara 4-16 gånger säkrare mot rovdjursangrepp än de andra stängseltyperna (Karlsson et al., 2007).

Vargar hoppar oftast inte över stängsel utan kryper under eller mellan trådarna, därför är det viktigt att ha flera tätt sittande trådar med högst 20 cm mellan och inte mer än 20-30 cm ovanför marken (Karlsson et al., 2007).

I USA gjordes ett test med elektriska stängsels effekt mot rovdjur år 1988 och resultatet visade tydligt att de elektriska stängslen höll borta rovdjuren mycket bättre än de olika stängsel som använts tidigare (Nass et al., 1988).

4.7. Svenskarnas inställning till varg

Den faktor som betytt mest för vargens antal och utbredning är utan tvivel människan (Karlsson, 1999). Författaren menar att finns det inte acceptans bland människor för en vargstam så finns det heller inga vargar.

Det har gjorts intervjuer om svenskarnas inställning till varg och majoriteten av de tillfrågade kunde acceptera en ökning av antalet vargar i Sverige och även acceptera att ha varg i närheten av platsen där de bodde (Karlsson, 1999). En annan studie har visat att ju längre ifrån ett vargrevir personen i fråga bodde, desto mer positiv attityd hade denne gentemot varg (Karlsson, 2007). Enligt Karlssons (1999) undersökning var det 43 % av svenskarna som inte kunde acceptera att ha varg i närheten av platsen där de bor. 69 % av de tillfrågade kunde acceptera en vargstam på åtminstone 100-200 djur och 41 % kunde acceptera en vargstam på åtminstone 500-1000 djur. En undersökning visade att renägare var de som var mest negativt inställda till varg i sin närhet (Karlsson, 1999). Av renägarna som blev intervjuade så kunde bara 18 % acceptera att ha varg i närheten av där de bodde (Karlsson, 1999). En orsak till att vissa människor är motståndare till varg och vargetablering i sin hembygd är den personliga rädslan för varg (Karlsson et al., 2004). I samma artikel kan man även läsa om en SIFO-undersökning gjord på ett urval av svenskar i hela landet. Där uppgav 30 % att de skulle känna oro för sin egen eller sin familjs säkerhet om det fanns varg i deras hemtrakter. I Karlssons (1999) intervjuundersökning kunde 73 % acceptera jakt på varg om vargen uppträder oskyggt och 69 % om vargen tar tamboskap. Det var 44 % som kunde tillåta jakt på varg för att de var rädda för den och lika många p.g.a. att vargen tar hundar. Att vargen tar viltet var det 28 % som ansåg vara en anledning att jaga varg (Karlsson, 1999). Av de tillfrågade svenskarna ansåg 67 % dock att med en ökande vargstam skulle det vara mer acceptabelt med en mer omfattande vargjakt i renskötselområden (Karlsson, 1999). Av de jägare som blev intervjuade sa hela 60 % att de kunde acceptera en vargstam på 100-200 djur medan 8 % inte kunde acceptera några vilda vargar alls i Sverige (Karlsson, 1999). Endast 38 % av jägare med jakthund kunde acceptera att ha varg i närheten av platsen där de bodde. Jägare i vargtäta områden har mer kunskap om varg samtidigt som de har en negativ inställning till den (Ericsson, 2002). Av de tamdjursägare i vargtäta områden som blev intervjuade sa sig 91 % kunna acceptera att ha varg i närheten av platsen där de bor jämfört med 44 % bland tamdjursägare i övriga Sverige (Karlsson, 1999). Författaren menar att den positiva inställningen till varg i vargtäta områden kan bero på att länsstyrelsen i Värmland och Dalarna har tillhandahållit elstängsel i vargområden. Med hjälp av undersökningen visas det att sambandet mellan attityder till rovdjur och kunskap inte är entydig (Karlsson, 1999). Författaren menar att mer kunskap om varg inte automatiskt leder till ökad positiv inställning hos människorna för dessa djur. Det är särskilt viktigt att ge barn och ungdomar ökad information om varg, eftersom de ännu inte har låst fast sig i någon åsiktsposition (Karlsson, 1999).

4.7.1. Olika sätt att öka acceptansen för varg

Det finns flera olika sätt man kan gå tillväga för att försöka få människor att se positivare på varg. Ett av dessa är att skaffa mer fakta om vargarna om deras biologi, deras jakt- och matvanor samt om deras roll som skadegörare (Svenska jägareförbundet, 2007). Att öka allmänhetens kunskap om vargen är ett annat sätt, men även att samhället ger stöd till dem som känner sig utsatta för vargen t ex lantbrukare. Det bör även nämnas att vargen gör nytta (Oldhammer, 2004). Författaren menar att vargen är det enda djur på norra halvklotet

som tar stora byten. Kadaver, en död djurkropp, är föda åt många djur och insekter (Oldhammer, 2004). Enligt Oldhammer är dessa kadaver som ”skafferier” för stannfåglarna på vintern, så med flera ”skafferier” ökar skogens mångfald.

4.7.2. Vargarnas rädsla för människor

I en annan undersökning om vargarnas rädsla för människor, påvisades att en människa ofta släpptes in på ett ganska nära håll innan vargarna reagerade och avvek från platsen (Karlsson et al., 2004). I undersökningen visade vargarna heller aldrig någon tendens till offensiv eller aggressiv reaktion på en människas närmande. Vargar uppträder sannolikt annorlunda när de blir uppsökta av en människa jämfört med om de själva har kontroll över situationen och närmar sig människor eller bebyggelser på eget initiativ (Karlsson et al., 2004). I undersökningen påvisades att i de försök där människan kom närmast vargarna så berodde det på väder och vind eftersom vargen inte känner vittring på så långt avstånd vid stark blåst. För att vargarna fortfarande ska ha respekt för människor så bör det inte slängas kött och slaktavfall i närheten av bebyggelser, för det lockar dit vargar och även andra djur som sedan kan förknippa människan med mat (Oldhammer, 2004).

4.8. Vargen i andra länder

4.8.1. Varg världen över

Varg är ett av de landlevande däggdjur som har störst utbredning i världen och den har funnits över hela norra halvklotet (Svenska Naturskyddsföreningen, 2007). Vargens latinska namn är *Canis lupus* (Linné, 1758) och den ingår i släktet *Canis*, dit även sjakal, dingo och prärievarg hör (Larsson 1988). Det finns flera olika underarter av varg, 32 stycken enligt den amerikanske forskaren David Mech, men flera av dessa underarter är utrotade eller riskerar att utrotas (Larsson, 1988). Vargens olika underarter uppvisar stora variationer i storlek från 20 till 80 kg, och även i pälsfärg från svart till vitt beroende på livsmiljön (Svenska Rovdjursföreningen, 2007).

Åsikterna går isär om hur många vargar det finns i världen. Enligt Larsson (1988) finns det 100 000 – 200 000 vargar i världen, nästan tjugo år senare (2007) anger Svenska Jägareförbundet samma siffra. Enligt Naturvårdsverket (2003) så fanns det mellan 65 000-78 000 djur i Nordamerika och beståndet i Asien uppskattades till 150 000-200 000 djur, detta skulle innebära att det finns sammanlagt minst 215 000 vargar i världen, förutom de i Europa. Enligt Rovdjurscentret de 5 stora (2007) så finns det cirka 250 000 vargar världen över.

4.8.2. Varg i Europa

Varg fanns förut över hela Europa men numera finns bara små spillror kvar i Spanien, Italien, Östeuropa, Sverige, Norge och Finland (Amundin, 2007). Enligt uppgifter från Svenska Rovdjursföreningen (2007) så finns det idag omkring 15 000-20 000 vargar i Europa, många av dem lever i tätbefolkade områden. Vargen har länge varit tillbakaträngd till vildmarken men i takt med att vargstammarna växer så finner vargen nu nya levnadsområden, även nära bebyggelse (Svenska Naturskyddsföreningen, 2007). Det kan vara svårt att rätt ange antalet djur i en vargstam men det finns uppskattningsvis 500 vargar i Italien, 2 500 i Rumänien, samt 650 vargar i Polen (Svenska Jägareförbundet, 2007).

Naturvårdsverket (2003) anger i sin rapport att det fanns omkring 135 vargar i Finland hösten 2002, men att antalet kan vara svårt att beräkna då det hela tiden sker ett utbyte med den ryska vargstammen.

I Spanien uppgår vargstammen till 2000 djur, och det finns även ett hundratal vargar i Portugal (Blanco et al., 1992).

Vargen återinvandrade självmant till Frankrike från Italien 1992, och år 2000 trodde man att det fanns en stam på 30 individer i de Franska Alperna (Pouille et al., 2000, in Chapron et al., 2003)

Varg har även återkoloniserat Tyskland via invandring från polska vargpopulationer (Franzen, 2006). Vargstammarnas expansion i Europa har flera orsaker, en av de viktigaste är att många människor är mer positivt inställda till varg och en annan förklaring är förändringen av människors aktiviteter på landsbygden och i bergsområden (Boitani, 2000).

De italienska vargarna led svårt av förföljelse fram till år 1971 då vargjakten stoppades (Apollonio et al., 2004). Enligt Apollonio et al. har vargstammen återhämtat sig tack vare ökad skogstillväxt till följd av att områden på landsbygden övergivits av människor, dessutom har den traditionella boskapsskötseln minskat och istället har de vilda idisslarpopulationerna återställts genom återinförsel och utplantering. Vidare så har ett antal skyddade områden upprättats sedan 1990 och alla dessa förändringar i de lokala ekologiska villkoren har påverkat vargstammen positivt (Apollonio et al., 2004).

5. Syntes

Kan rovdjur, tamdjur och människa leva i harmoni med varandra? Om människan är villig att anpassa sitt sätt att leva och skydda sina tamdjur så tror vi att ett sådant samspel skulle vara möjligt. Ett enkelt sätt att försöka att inte dra till sig rovdjur är att vara noga med att sopor, i synnerhet köttrester, inte lämnas ute. Djuren kan dras till soporna och därmed förknippa människolukt med mat, vilket kan göra dem mindre skygga. Det är människans ansvar att skydda sina tamdjur mot rovdjur, och det finns flera olika sätt att göra det på. Ett av de sätt som vi tycker låter bra är s.k. rovdjursavvisande stängsel. Dessa stängsel håller inte bara ute rovdjuren utan håller även tamdjuren effektivt på plats, de är dessutom snygga och prydliga. I vissa vargtäta län utbetalas bidrag för rovdjursstängsel, så det blir ingen extra kostnad för djurhållaren. Ett annat sätt att skydda sina djur mot varg kan vara att sätta en skälla/pingla på sin tamboskap eller lösspringande hund. Detta gör att vargarna undviker tamdjuren eftersom de är så skygga. Jägarna kan även fundera på om det finns alternativ till jakt med lösdrivande hund, eftersom det då är störst risk att träffa på varg. Många gånger är det kanske hunden som triggar vargen att attackera genom att aktivt söka upp och komma för nära den. Eftersom hunden är domesticerad använder den inte sitt kroppsspråk på samma sätt som vargen och därför uppstår lätt missförstånd, vilket leder till att hunden blir attackerad. Dessutom kan hunden uppfattas som en inkräktare på vargens revir vilket kan leda till att den blir skadad/dödad. Många hundägare är negativt inställda till varg p.g.a. antalet vargattackerade hundar. Samtidigt bör man ha i åtanke att många fler hundar skadas/dör i trafiken eller p.g.a. jaktolyckor, som t ex skador orsakade av det jagade djuret eller av vådaskott (Svenska Naturskyddsföreningen, 1999).

Ett argument som används mot varg är att de tar ”vårt” vilt. Vi frågar oss vem som egentligen har rätten till viltet. Är det vargen som jagar för att överleva eller människan som oftast jagar för sitt eget nöjes skull, som ska ha förtur? För att kunna ha en vargstam i Sverige måste vi kanske ändra våra jaktvanor och dela med oss av viltet. Vi kan även dra lärdom av hur andra länder hanterar rovdjursfrågan. Ett flertal europeiska länder, som t ex Spanien och Italien, har betydligt större vargstammar än Sverige och där lever vargar och människor närmare varandra.

Det finns väldigt många myter och sagor där vargen är med och dess roll är nästan alltid som blodtörstig och ondskefull. Vuxna kan skilja på myter och verklighet och tänker därför kanske inte på hur mycket sagorna påverkar barnen. Genom många sagor växer man upp med tron att vargen är en ond varelse. Detta kan säkert påverka vår uppfattning om vargen, då vi är vuxna, mer än vad vi tror. Någoting man skulle kunna försöka göra för att ändra folkets uppfattning om varg är att gestalta vargen som god och inte endast ond i sagor.

För att öka acceptansen för varg bör det komma ut information till allmänheten, om dess beteende samt hur man ska agera om man skulle träffa på en oskygg varg. Det är väldigt viktigt att vargen behåller sin skygghet mot människan, eftersom en orädd varg är en farlig varg. Det finns ingen anledning att ”avla” vidare på en varg med beteendestörning, därför anser vi att det bör tillåtas skydds jakt på dessa individer.

Dagens skandinaviska vargstam är starkt inavlad, då den härstammar från endast tre individer. För att få en livskraftig stam behövs det tillföras nytt blod eftersom det krävs genetisk variation. Den enda vägen för nya vargar att ansluta sig till den skandinaviska stammen är att vandra in från Finland, men det stora problemet med detta är att de skjuts

illegalt innan de kommer ner till mellersta Skandinavien. Inavel kan få allvarliga konsekvenser som t ex medfödda defekter och sämre immunförsvar. Detta betyder att om en epidemi skulle drabba den skandinaviska vargstammen, så skulle den kunna utrotas helt.

Vi tycker att den svenska vargstammen skulle behöva få in nya gener för då kunde den fortfarande vara liten men livskraftig. De djur som invandrar österifrån skulle behöva skyddas omsorgsfullt så att de kan ta sig ner till vargflockarna i mellersta Skandinavien där de skulle göra stor nytta ur genetisk synvinkel. Tyvärr är utplantering av vargar inte ett alternativ idag då det är alltför kontroversiellt. Vargen hör till Sveriges fauna och den bör få finnas kvar även i framtiden.

6. Referenser

Amundin, M. 3 dec 2007. Svenska Djurparksföreningen, <http://www.svenska-djurparksforeningen.nu/varg.htm>

Bensch, S., Andrén, H., Hansson, B., Pedersen, H.C., Sand, H., Sejberg, D., Wabakken, P., Åkesson, M. & Liberg, O. 2006. Selection for Heterozygosity Gives Hope to a Wild Population of Inbred Wolves.

Blanco JC, Reig S, de la Cuesta L.1992. Distribution, status and conservation problems of the wolf *Canis Lupus* in Spain. *Biological Conservation*. 60. 73-80

Boitani, L. 2000. Action plan for the conservation of wolves i Europe (*Canis Lupus*). Nature and Environment No. 113. Council of Europe Publishing.

Boman, M., Bostedt, G. & Persson, J. 2003. The Bioeconomics of the Spatial Distribution of an Endangered Species: The Case of the Swedish Wolf Population. *Journal of Bioeconomics*. 5 (1) 55-74

Burman A. Biodiverse, nr.1 2001, årgång 6, http://www.cbm.slu.se/publ/biodiverse/01_1.pdf

Ellegren, H., Savolainen, P. & Rosén, B. 1996. The Genetical History of an Isolated Population of the Endangered Grey Wolf *Canis lupus*: A Study of Nuclear and Mitochondrial Polymorphisms. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*. 351 (1348) 1661-1669

Ericsson, G. & Heberlein, T.A. 2002. Attitudes of hunters, locals, and the general public in Sweden now that the wolves are back. *Biological Conversation*. 111 (2003) 149-159

Franzén, R. 2006. *Canis Lupus - Varg*, ArtDatabanken, SLU.

Flagstad, Ö., Walker, C.W., Vilà, C., Sundqvist, A-K., Fernholm, B., Hufthammer, A.K., Wiig, Ö., Kovola, I. & Ellegren, H. 2003. Two centuries of the Scandinavian wolf population: patterns of genetic variability and migration during an era of dramatic decline. *Molecular Ecology* 12 (4), 869-880

Infobrev från skandulv, 5 september 2007.

<http://skandulv.nina.no/SKANDULV%20NEW/Nyheter/infobrev/info%2005%20sept%202007.htm>

Karlsson, J. 1999. *Svenskarnas inställning till varg - en intervjuundersökning*. Grimsö forskningsstation, Sverige.

Karlsson, J., Eriksson, M. & Liberg, O. 2004. *Hur rädda är vargar för människor?* Skogsvilt III, Grimsö forskningsstation, Sverige.

Karlsson, J. & Jaxgård, P. 2004. *Vargangrepp på hundar*, Skogsvilt III, Grimsö forskningsstation, Sverige.

- Karlsson, J. & Sjöström, M. 2007. Human attitudes towards wolves, a matter of distance. *Biological conservation*. 137 (2007) 610-616
- Karlsson, J., Svensson, L. & Levin, M. 2007. Vilka stängsel är bäst mot varg?. Viltskadecenter.
- Larsson, H.O. 1988. Varg. Natur och Kultur.
- Liberg, O., Andrén, H., Pedersen, H-C., Sand, H., Sejberg, D., Wabakken, P., Åkesson, M. & Bensch, S. 2005. Severe inbreeding depression in a wild wolf (*Canis lupus*) population. *Biology Letters*. 1 (1) 17-20
- Linnell, J.D.C., Brøseth, H., Solberg, E.J. & Brainerd, S.M. 2005. The origins of the southern Scandinavian wolf *Canis lupus* population: potential for natural immigration in relation to dispersal distances, geography and Baltic ice. *Wildlife Biology* 11:383-391.
- Melin, S.A. 1992. Vargen förr och nu.
- Nass, R. D. & Theade, J. 1988. Electric fences for reducing sheep losses to predators. *Journal of Range Management*. 41 (3) 251-252
- Naturvårdsverket, 2003. Åtgärdsprogram för bevarande av varg.
- Naturvårdsverket De stora rovdjuren, 3 dec 2007.
<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/De-stora-rovdjuren/>
- Oldhammer, B. 2004. I vargens spår. Rättviks Naturskyddsförening.
- Pouille, M.L., Dahier, T., de Beaufort, R., Durand, C. 2000. Conservation du loup en France. Programme Life-Nature, rapport final 1997-1999 in Chapron G, Legendere S, Ferrière R, Clobert J, Haight RG. 2003. Conservation and control strategies for the wolf (*Canis Lupus*) in western Europe based on demographic models. *Comptes Rendus Biologies*. 326 (6): 575-587
- Rovdjurscentret de 5 stora, 24 nov & 3 dec 2007.
<http://www.de5stora.com/omrovdjuren/varg/>
- Sand, H., Wikenros, C., Wabakken, P. & Liberg, O. 2006. Effects on hunting group size, snow depth and age on the success of wolves hunting moose. *Animal Behaviour*. 72 (4) 781-789
- Svenska Jägareförbundet Vilt och vetande, 3 dec 2007.
<http://www.jagareforbundet.se/viltvetande/artpresentation/vargforsta.asp>
- Svenska Naturskyddsföreningen, Rovdjur, 3 dec 2007. <http://www.snf.se/verksamhet/djur-natur/rovdjur-varg.htm>
- Svenska Rovdjursföreningen, 3 dec 2007. Faktablad varg.
<http://www.rovdjur.se/pag,01,1,39,40,139.html>
- Svenska Rovdjursföreningen, Om rovdjur, 3 dec 2007.
<http://www.rovdjur.se/pag,01,1,39,40,139.html>

Svenska Rovdjursföreningen, 3 dec 2007. <http://www.rovdjur.se/pag,01,1,39,40,146.html>

Vilà, C., Sundqvist, A-K., Flagstad, Ø., Seddon, J., Björnerfeldt, S., Kojola, I., Casulli, A., Sand, H., Wabakken, P. & Ellegren, H. 2002. Rescue of a severely bottlenecked wolf (*Canis lupus*) population by a single immigrant. *Proceedings of the Royal Society*. 270 (1510) 91-97

Viltskadecenter, 2006. Att förebygga skador från stora rovdjur med boskapsvaktande hundar.

Viltskadecenter, 2006. Viltskadestatistik.

Viltskadecenter, 2007. Rovdjur och hundar.

Viltskadecenter. 7 dec 2007. http://www.viltskadecenter.se/dodat_av_rovdjur.shtm.

Wabakken, P., Aronson, Å., Strømseth, T., Sand, H., Svensson, L. och Kojola, I. 2007. Ulv i skandinavien, statusrapport för vintern 2006-2007. Høgskolen i Hedmark.

Bilder

Figur 1. Sveriges regering. 7 dec 2007. Rovdjursutredningen.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6>

Vid **Institutionen för husdjurens miljö och hälsa** finns tre publikationsserier:

- * **Avhandlingar:** Här publiceras masters- och licentiatavhandlingar
- * **Rapporter:** Här publiceras olika typer av vetenskapliga rapporter från institutionen.
- * **Studentarbeten:** Här publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 5-20 poäng. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

Vill du veta mer om institutionens publikationer kan du hitta det här:
www.hmh.slu.se

DISTRIBUTION:

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Box 234
532 23 Skara
Tel 0511-67000
E-post: hmh@slu.se
Hemsida: www.hmh.slu.se

*Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Veterinary Medicine and Animal
Science
Department of Animal Environment and Health
P.O.B. 234
SE-532 23 Skara, Sweden
Phone: +46 (0)511 67000
E-mail: hmh@slu.se
Homepage: www.hmh.slu.se*
